

JAARPLAN 2013

KENNISPLATFORM ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN EN GEZONDHEID

SAMEN WERKEN AAN
MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE
Een beschrijving van de maatschappelijke rol,
de belangrijkste activiteiten en de begroting

JAARPLAN 2013

KENNISPLATFORM

ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN EN GEZONDHEID

**SAMEN WERKEN AAN
MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE**
Een beschrijving van de maatschappelijke rol,
de belangrijkste activiteiten en de begroting

INHOUDSOPGAVE

3

1.0 INLEIDING DOOR MR. DR. A.G.J.M. ROMBOUITS	5
2.0 ACTIVITEITEN KENNISPLATFORM	9
2.1 Prioriteiten Kennisplatform EMV 2013	10
2.2 Overige onderwerpen en activiteiten	12
2.3 Belangwekkende onderzoeken	13
2.4 Ontwikkelingen in de maatschappij	14
2.5 Klankbordgroep EMV	16
2.6 Denkgroep Hulp bij Elektrogevoeligheid	17
2.7 Het kennisplatform na 2014	18
3.0 HET KENNISPLATFORM, DE ORGANISATIE EN HET WERK	21
3.1 Het Wetenschapsforum	21
3.2 Het Communicatieforum	22
3.3 Bestuursactiviteiten	24
3.4 Het platformbureau	25
3.5 De samenwerking met de Gezondheidsraad	25
3.6 Werkzaamheden	26
4.0 ACTIVITEITENKALENDER 2013	29
5.0 BEGROTE FINANCIËLE DEKKING JAARPLAN 2013	31
5.1 De Basisregeling Deelnemers	32
5.2 Activiteiten in reactie op maatschappelijke signalen	32
5.3 Begroting 2013	34
5.4 Financiële bijdrage rijksoverheid en realisatie	35

1.0 INLEIDING DOOR

5

MR. DR. A.G.J.M. ROMBOUITS

Het jaar 2013 wordt het jaar waarin de samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en het Kennisplatform gezamenlijk gekweekte vruchten zal afwerpen. Afgelopen jaren is de samenwerking geleidelijk aan toegenomen, nadat in de periode daarvoor een basis van wederzijds begrip is gelegd ondanks de verschillen die er onderling zijn. In 2013 wordt zichtbaar hoe hard we de afgelopen jaren met elkaar hebben gewerkt en welke weg we hebben afgelegd nu we in staat zijn om gezamenlijk concrete producten te realiseren, zoals het handelingsperspectief om de blootstelling aan elektromagnetische velden te beperken bedoeld voor mensen die zelf hun blootstelling willen verminderen en het organiseren van de hulp aan elektrogevoelige mensen bij het omgaan met hun klachten. Bij het opstellen van dit handelingsperspectief is de behoefte aan het bieden van hulp aan elektrogevoelige mensen als gezamenlijk vertrekpunt genomen. Het wetenschappelijk bewijs voor elektrogevoeligheid is buiten beschouwing gelaten.

De maatschappelijk en wetenschappelijk zorgvuldige communicatie blijft als altijd ons uitgangspunt. In 2013 zullen we de maatschappelijke discussie verder uitdiepen over het zorgvuldig én begrijpelijk communiceren van wetenschappelijke informatie aan een breed publiek. Deze discussie is maatschappelijk geïntensiveerd door een uitzending van

het televisieprogramma Zembla met de naam 'Ziek van je mobieltje' en door presentaties van onderzoeksresultaten binnen het ZonMw onderzoeksprogramma Elektromagnetische Velden en Gezondheid aan de Klankbordgroep. Een heel belangrijk onderwerp dat het Kennisplatform graag verder wil ontwikkelen. Het gaat uiteindelijk om wetenschapscommunicatie over de betekenis en onzekerheden die recht doet aan het belang van de burger.

Uiteraard zetten wij ons ook het komende jaar in voor snelle duiding van wetenschappelijk onderzoek. Belangrijke activiteit daarbij is de uitbreiding van het kennisbericht over hoogspanningslijnen en leukemie naar een breder document over de maatschappelijke gezondheidsvragen rond het elektriciteitsnet. Daarnaast volgen we nadrukkelijk de ontwikkelingen rond de herziening van de richtlijn ter bescherming van werknemers tegen EMV en de bijzondere positie die het gebruik van MRI's daarbij heeft.

Het verduidelijken van de kennis hebben de samenwerkende organisaties van het Kennisplatform in goed overleg gedaan. Ook de Klankbordgroep EMV speelt daarbij een rol. In deze groep zijn landelijke organisaties vertegenwoordigd, die gezamenlijk de verschillende belangen vertegenwoordigen. Gezamenlijk wordt gesproken over de maatschappelijke vragen, de aanwezige kennis en de beschikbare handelingsperspectieven; de mogelijkheden die burgers hebben om zelf de blootstelling aan EMV te verminderen als zij dit wensen. Uit deze gesprekken blijkt dat duiding van wetenschap alleen niet genoeg is, er is ook behoefte aan het concreet hanteerbaar maken van de mogelijkheden om iets met die kennis te doen. De deelnemers aan het Kennisplatform maken dankbaar gebruik van de inzichten van de klankbordgroep. Ze zijn hierdoor beter in staat om antwoorden te geven op vragen van zowel professionals als burgers.

De berichten van het Kennisplatform moeten bruikbaar zijn voor professionals en begrijpelijk zijn voor iedereen met vragen over elektromagnetische velden en gezondheid. Om inzicht te krijgen in de behoeften die er leven is het Kennisplatform constant in gesprek met

de maatschappij. Uit deze gesprekken blijkt dat er voor de komende jaren een intensivering van de maatschappelijke discussie wordt verwacht over energievoorzieningen, mobiele en draadloze communicatie en EMV toepassingen in en om het huis. Het Kennisplatform neemt deze signalen mee in de verkenning die zij uitvoert over het Kennisplatform na 2014.

Het conceptjaarplan is op 8 november 2012 besproken met de klankbordgroep. De voorgestelde prioriteiten werden bevestigd, wel werden er op punten aanvullende suggesties gedaan ten aanzien van de invulling van de prioriteiten. Die suggesties zijn overgenomen in het nu voorliggende jaarplan.

mr. dr. A.G.J.M. Rombouts

Voorzitter Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

2.0 ACTIVITEITEN

9

KENNISPLATFORM

In het Kennisplatform werken experts en bestuurders van de volgende instellingen op verzoek van de staatssecretaris van I&M samen: RIVM, DNV KEMA, TNO, Agentschap Telecom, de GGD'en en ZonMw. Het Kennisplatform wil voor mensen met vragen over EMV en gezondheid de schakel zijn tussen Maatschappij en Wetenschap.

Om wetenschappelijke kennis te ontsluiten schrijft het Kennisplatform kennisberichten en snelle eerste indrukken. Deze worden ter beschikking gesteld aan professionals die vragen beantwoorden over EMV. Deze dragen op hun beurt zorg voor directe communicatie met de burger. Via de website zijn kennisberichten voor alle geïnteresseerden toegankelijk. In de Kennisberichten wordt niet alleen kennis ontsloten, maar is nadrukkelijk ruimte voor de maatschappelijke betekenis van het onderwerp. Dit helpt professionals de context van de vragen te duiden.

Professionals met specifieke vragen kunnen deze direct stellen aan deelnemende Kennisplatformorganisaties. Door het uitbrengen van kennisberichten kunnen deelnemende organisaties hun klanten snel en correct te woord staan en zijn zij op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in de wetenschap. Andersom kunnen mensen met vragen

die bij het verkeerde loket aankloppen met hun vraag kunnen gericht teruggebeld worden door de organisatie die hen kan helpen. Hierdoor is er minder sprake van het 'kastje naar de muur' effect.

Door de brede duiding van de onderwerpen wordt iedereen in de maatschappij in staat gesteld zich te voorzien van betrouwbare, feitelijke informatie. Dit helpt professionals in de uitvoer van hun werk, burgers bij het zoeken van antwoorden op hun vragen en overheden in het ontwikkelen van beleid.

2.1 Prioriteiten Kennisplatform EMV 2013

Het Kennisplatform streeft ernaar vragen uit de maatschappij zo goed mogelijk te beantwoorden en haar activiteiten hierop aan te passen. In 2013 gaan we verder met een aantal van de voor 2012 benoemde prioriteiten en zijn er drie nieuwe geformuleerd op basis van signalen uit de deelnemende organisaties en de maatschappij. De vastgestelde prioriteiten/speerpunten worden gemeld aan het ministerie I&M.

- Elektriciteit in en om het huis: hoogspanningslijnen en gezondheid
- Mobiele communicatie en gezondheid
- Elektromagnetische velden in arbeidssituaties in het bijzonder MRI
- Handelingsperspectieven bij verschillende bronnen van EMV
- Wetenschapscommunicatie en maatschappij

2.1.1 Elektriciteit in en om het huis: hoogspanningslijnen en gezondheid

We zien een toename van de lokale discussies en vragen over de gezondheidseffecten van het wonen nabij elektriciteitsvoorzieningen. In dit licht wordt het bestaande kennisbericht over hoogspanningslijnen en kinderleukemie uitgebreid naar een bericht over 'Elektriciteit in en om het huis', waarbij in eerste instantie de focus ligt op hoogspanningslijnen en gezondheid. Het uitbreiden betekent ook dat we ingaan op regelmatig terugkerende vragen of de EMV van hoogspanningslijnen mogelijk van invloed zijn op de ziekte van Alzheimer en of de schadelijkheid van fijn stof beïnvloed wordt door EMV van

hoogspanningslijnen. Daarna kan het bericht stapsgewijs worden uitgebreid met andere elektriciteitstoepassingen in en om het huis, waarbij ook ingegaan wordt op de betekenis van verstoringen op het elektriciteitsnet.

2.1.2 Mobiele communicatie en gezondheid

In 2013 zullen twee kennisberichten over mobiele communicatie worden afgerond: 'mobiele communicatie en gezondheid' en 'Maatschappelijke zorgen over kinderen en mobiele communicatie'. Met het afronden van die berichten wordt ook aangesloten op de verwachting dat de Gezondheidsraad in 2013 een rapport uitbrengt waarin zij ingaat op de wetenschappelijke onderzoeken naar de relatie tussen mobiel bellen en het tumoren in het hoofd hals gebied.

2.1.3 Elektromagnetische velden in arbeidssituaties in het bijzonder MRI

In de Europese Unie wordt momenteel gesproken over de wijziging van de richtlijn voor de bescherming van werknemers tegen EMV in arbeidssituaties. Die discussie wordt nauwlettend gevolgd. Indien dat leidt tot aanpassing van de bestaande richtlijn, dan zal het Kennisplatform daarover berichten en het bestaande kennisbericht 'EMV op het werk' waar nodig aanpassen. In de richtlijn wordt een uitzondering gemaakt voor het werken met MRI. Dit zal leiden tot vragen vanuit de praktijk. Vanuit de beroepsgroep wordt dit een urgent onderwerp gevonden.

2.1.4 Handelingsperspectieven bij verschillende bronnen van EMV

Naar aanleiding van de discussie over de classificatie van mobiel bellen door de IARC en de discussie over elektrogevoeligheid is duidelijk geworden dat mensen verschillend denken over de onzekerheden met betrekking tot de gezondheidseffecten van EMV. Om die reden brengt het Kennisplatform in beeld welke mogelijkheden er zijn om voor mensen om zelf de blootstelling aan EMV te verminderen zodat mensen zelf kunnen afwegen of zij overgaan tot het al dan niet nemen van maatregelen om de blootstelling te beperken; hun eigen voorzorgsafweging. Het gaat daarbij om die handelingen waartoe mensen zelf kunnen beslissen. De mogelijkheden om de blootstelling in en om het huis

zelf te verminderen worden ook belangrijk gevonden door elektrogevoeligen. Zij ervaren deze mogelijkheden als een belangrijke steun bij het omgaan met hun gezondheidsklachten.

2.1.5 Wetenschapscommunicatie en maatschappij

Onder meer als gevolg van een uitzending van Zembla 'Ziek van je mobieltje' op 1 juni 2012 is maatschappelijk discussie ontstaan over het onderwerp wetenschapscommunicatie en maatschappij. Het Kennisplatform neemt het initiatief om deze discussie met betrekking tot elektromagnetische velden in 2013 verder te voeren en uit te diepen met de Klankbordgroep. Ook vertegenwoordigers van een aantal (wetenschaps)media worden uitgenodigd deel te nemen aan deze discussie. Ons doel is: wetenschapscommunicatie over de betekenis en onzekerheden rondom elektromagnetische velden die recht doet aan het belang van de burger.

De prioriteiten worden regelmatig geëvalueerd in het licht van maatschappelijke signalen. De prioriteitstelling zal in 2013 tenminste tweemaal door het bestuur worden besproken.

2.2 Overige onderwerpen en activiteiten

Activiteiten afgestemd op de vraag

De maatschappelijke aandacht voor EMV wisselt in onderwerp en intensiteit. In 2012 zijn de basisactiviteiten verlaagd ten opzichte van 2011 vanuit de verwachting dat de intensiteit die er in 2011 was (met name rond de IARC classificatie van radio frequente elektromagnetische velden zoals bijvoorbeeld gebruikt voor mobiele telefoons) niet zou aanhouden. In 2011 was er sprake van een overuitputting van het budget, getracht wordt om die overuitputting te compenseren door een verlaagde intensiteit van de periode tot en met 2014. In 2013 gaan we verder op hetzelfde niveau van basisactiviteiten als in 2012. Het motto is daarbij 'snel waar het moet, zuinig waar het kan'.

Communicatie

Heldere informatie, gebaseerd op beschikbare wetenschappelijk kennis, kan mensen helpen zelf conclusies te trekken over de beschik-

bare kennis en eigen handelingsperspectieven. Het informeren daarover verloopt bij voorkeur via de loketten waar mensen informatie of hulp zoeken: eerstelijnsorganisaties zoals huisartsen en GGD'en of andere loketten zoals het Antennebureau. Om dat te bereiken zal het Kennisplatform de komende jaren nadrukkelijk aandacht besteden aan het informeren en trainen van deze organisaties en het beschikbaar stellen van communicatiemiddelen.

2.3 Belangwekkende onderzoeken

Publicaties van belangwekkende onderzoeken worden deskundig samengevat en toegelicht. In 2013 wordt een verdere toename verwacht van het aantal publicaties van onderzoekers die betrokken zijn bij het Onderzoeksprogramma Elektromagnetische Velden en Gezondheid zoals dat beheerd wordt door ZonMw.

Professionals van de deelnemende organisaties worden zo snel mogelijk op de hoogte gebracht van nieuwe belangrijke onderzoeksresultaten, zodat zij de vragen die aan hen worden gesteld zorgvuldig kunnen beantwoorden. De interpretatie van complexe onderzoeken vergt soms meer tijd. Die tijd zal het platform dan ook nemen. De wetenschappelijke kwaliteit van de beoordelingen wordt daarbij geborgd door het Wetenschapsforum terwijl het Communicatieforum zorgt voor een begrijpelijke formulering. Waar het voor de goede en volledige maatschappelijke duiding nodig is, overlegt het Kennisplatform EMV met de Commissie Elektromagnetische Velden van de Gezondheidsraad. Over de samenwerking tussen de Gezondheidsraad en het Kennisplatform EMV zijn werkafspraken gemaakt.

Het Kennisplatform zorgt ervoor dat de aangesloten organisaties en hun medewerkers (bijvoorbeeld GGD medewerkers) voortdurend op de hoogte zijn van vragen of mogelijke zorgen uit de samenleving, waarbij het Kennisplatform heldere en wetenschappelijk onderbouwde antwoorden formuleert. Alle professionals kunnen daardoor voortdurend beschikken over dezelfde laatste wetenschappelijke en maatschappelijke informatie. Professionals worden daardoor geholpen hun werk beter uit te voeren.

Het Kennisplatform zal via berichten expliciet aandacht besteden aan:

- publicaties die nieuwe inzichten geven over gezondheids-effecten van elektromagnetische velden;
- publicaties die bestaande inzichten bevestigen en door hoge kwaliteit een grote zeggingskracht hebben;
- publicaties waarover in de media wordt bericht;
- publicaties waarover een deelnemer een bericht wenst.

In principe stelt het Kennisplatform daarbij een eerste indruk op die desgewenst verder uitgewerkt wordt tot een uitgebreider bericht. Met behulp van deze combinatie van berichten worden professionals snel geïnformeerd en worden kennisberichten over onderwerpen actueel gehouden.

De deelnemers kunnen publicaties aan de Algemeen Secretaris van het Kennisplatform voordragen waarvan zij op basis van de maatschappelijke signalen oordelen dat die belangwekkend zijn. Niet-deelnemers kunnen met vragen over publicaties terecht bij de deelnemers die met betrekking tot het onderwerp een loketfunctie vervullen.

In het bijzonder wordt er aandacht gegeven aan de onderzoeken die worden uitgevoerd in het kader van het Onderzoeksprogramma Elektromagnetische Velden en Gezondheid dat wordt beheerd door ZonMw. De verwachting is dat dit onderzoeksprogramma komende tijd veel nieuwe kennis produceert. Onderzoekers worden daarom expliciet uitgenodigd om deel te nemen en bij te dragen aan de Klankbordgroepbijeenkomsten.

2.4 Ontwikkelingen in de maatschappij

Ook in 2013 zullen de bredere maatschappelijke, wetenschappelijke en technische ontwikkelingen worden gevolgd. Drie belangrijke ontwikkelingen die nu al zichtbaar zijn, en daarom als prioriteit zijn benoemd, zijn de discussies rondom 'mobiele communicatie en gezondheid', 'wetenschapcommunicatie en maatschappij' en 'handelingsperspectieven om de blootstelling aan diverse bronnen van elektromagnetische velden te verlagen'.

De maatschappelijke discussie over de communicatie van wetenschappelijk informatie bestaat al langer maar is geïntensiveerd door een uitzending van Zembla op 1 juni 2012 'Ziek van je mobieltje' en door de presentatie van onderzoeksresultaten vanuit verschillende projecten van het ZonMw programma Elektromagnetische Velden en Gezondheid. Zembla kreeg van andere journalistieke media het verwijt dat zij bewust een eenzijdig verhaal brachten en daarmee misleidend waren. Het Kennisplatform kreeg van enkele belangengroeperingen uit de Klankbordgroep het verwijt dat het de boodschap van Zembla probeerde te bagatelliseren door te wijzen op de verschillende wetenschappelijke visies en achtergronden. Het Kennisplatform zal in 2013 de discussie over de wijze van communiceren voortzetten en uitdiepen om zo met de Klankbordgroep te reflecteren op de eigen wetenschapscommunicatie. Ons doel is: wetenschapscommunicatie over de betekenis en onzekerheden die recht doet aan de maatschappelijke belangen, en in het bijzonder die van de burger.

Uit wetenschappelijke publicaties blijkt dat mensen zelf belangrijke invloed hebben op de blootstelling aan elektromagnetische velden door de activiteiten en het gebruik van apparaten. De Klankbordgroeporganisaties hebben in gesprekken aangegeven dat duiding van de wetenschap alleen niet genoeg is. Er is ook behoefte aan het concreet hanteerbaar maken van de mogelijkheden om iets met de kennis te doen in de vorm van handelingsperspectieven: mogelijkheden die burgers hebben om zelf de blootstelling aan elektromagnetische velden te verminderen als zij dat wensen.

De aanpassing van de infrastructuur voor elektriciteitstransport, vanwege de verduurzaming en toename aan elektriciteitsgebruik, zal impact hebben op hoe we als maatschappij omgaan met magnetische velden. Uitbreiding van het bestaande Kennisbericht over Hoogspanningslijnen en Kinderleukemie moet een basisdocument opleveren waarmee betrokken partijen de maatschappelijke discussie kunnen voeren. Het Kennisplatform zal de belangrijkste, daarmee samenhangende, maatschappelijke en wetenschappelijke vragen in beeld brengen.

De aanpassing van de Europese arbeidsrichtlijn zal met name impact hebben op die sectoren waar met hoge veldsterktes wordt gewerkt. Het bekendste voorbeeld hiervan zijn ziekenhuizen waar MRI scanners gebruikt worden. Maar ook industriële processen waarvan elektrolyse deel uitmaakt, kunnen geraakt worden door de gewijzigde richtlijn.

Nieuwe technische en wetenschappelijke ontwikkelingen of maatschappelijke vragen over elektromagnetische velden en gezondheid die niet vallen binnen de eerder genoemde prioriteiten zullen nadrukkelijk worden gesignaleerd. Het Kennisplatform zal de belangrijkste daarmee samenhangende maatschappelijke en wetenschappelijke vragen in beeld brengen. Ministeries, Gezondheidsraad en ZonMw kunnen dan nagaan of en hoe zij bij de uitvoering van hun activiteiten rekening kunnen houden met de gesignaleerde ontwikkeling.

2.5 Klankbordgroep EMV

Het Kennisplatform verwacht in 2013 twee bijeenkomsten van de Klankbordgroep EMV te organiseren. Daarbij staan zowel nieuwe technische en wetenschappelijke ontwikkelingen als maatschappelijke vragen en zorgen over elektromagnetische velden en gezondheid op de agenda. De Klankbordgroep EMV zal nadrukkelijker dan in eerdere jaren gevraagd worden om te reageren op concept-kennisberichten over onderwerpen. Het Kennisplatform is verantwoordelijk voor de uiteindelijke tekst en het goed verwoorden van de mede door de Klankbordgroep ingebrachte visies.

Klankbordgroepeelnemers kunnen onderwerpen die zij willen agenderen voor een bijeenkomst melden bij de algemeen secretaris van het Kennisplatform.

Het Kennisplatform betreft het verslag van de bijeenkomst van de Klankbordgroep EMV bij de vaststelling van de EMV onderwerpen en activiteiten die prioriteit krijgen. ZonMw zal het verslag waar mogelijk gebruiken als context voor de beslissingen over de onderzoeksvoorstellen. Verder wordt het verslag toegezonden aan het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, het Ministerie van Economische zaken,

Landbouw en Innovatie, en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en de Gezondheidsraad die elk de bevindingen kunnen gebruiken bij het agenderen van de eigen activiteiten.

2.6 Denkgroep Hulp bij Elektrogevoeligheid

De denkgroep 'hulp bij elektrogevoeligheid' heeft tot doel om concreet te verduidelijken of en hoe de hulp aan elektrogevoeligen beter kan aansluiten bij de ervaringen, de gezondheidsklachten en de hulpbehoefte van elektrogevoeligen.

In eerste instantie heeft een denkgroep de mogelijkheden verkend om via verder onderzoek bij te dragen aan meer praktische duidelijkheid ten aanzien van het onderwerp elektrogevoeligheid. Het resultaat daarvan is door ZonMw vertaald in een onderzoeksproject naar mogelijkheden voor het ontwikkelen van diagnose-instrument naar elektrogevoeligheid.

In 2013 wordt verder gewerkt aan het onderwerp 'Hulp bij Elektrogevoeligheid'. De denkgroep richt zich op zowel de technische mogelijkheden voor patiënten om de blootstelling te verlagen als de organisatie van de reguliere hulpverlening. Elektrogevoeligen ondervinden in de praktijk dat de reguliere hulpverlening regelmatig niet aansluit op hun ervaringen en behoeften. De denkgroep gaat niet in op de feitelijke oorzaak van de individuele klachten, maar houdt – gelet op de beschikbare wetenschappelijke en ervaringsgegevens – rekening met drie mogelijke verklaringen voor deze klachten:

- De klachten worden veroorzaakt door EMV.
- De klachten hebben een psychische oorzaak.
- De klachten worden veroorzaakt door andere milieufactoren of ziekten.

Het Kennisplatform verwacht in 2013 met de Denkgroep Elektrogevoeligheid concreet te beschrijven welke acties mensen kunnen ondernemen om zelf hun blootstelling aan elektromagnetische velden te verminderen. In 2012 is al een start gemaakt met dit onderwerp. In 2013 zal met de Denkgroep worden gewerkt aan nadere concretise-

ring van dit handelingsperspectief en het formuleren van vuistregels en valkuilen. Het handelingsperspectief zal breed worden verspreid onder Kennisplatform- en Klankbordgroeporganisaties.

Het Kennisplatform EMV verkent gezamenlijk met maatschappelijke belangenvertegenwoordigers, patiënten, hulpverleners, verzekeraars en technisch deskundigen wat de mogelijkheden zijn om de hulp aan elektrogevoeligen te verbeteren. Elektrogevoeligen geven aan gezondheidsklachten te ondervinden wanneer zij worden blootgesteld aan elektromagnetische velden. Elektrogevoeligen geven aan dat in de praktijk de reguliere hulpverlening vaak niet aansluit op hun ervaringen en behoeften en dat informatie om de blootstelling effectief te verlagen moeilijk te vinden is. Uitgangspunt van het verkenningstraject (de denkgroep 'medische zorg bij elektrogevoeligheid') is dat het integrale zorgtraject plaatsvindt binnen de reguliere zorg.

2.7 Het kennisplatform na 2014

Richting 2014 zullen beslissingen moeten worden genomen over het eventueel continueren van het platform na 2014. De gesprekken in 2013 met de maatschappelijke organisaties, de rijksoverheid en de Kennisplatformorganisaties moeten daarvoor duidelijkheid geven over de wensen en mogelijkheden om het kennisplatform na 2014 te continueren. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn de organisatievorm en de wijze van financiering.

3.0 HET KENNISPLATFORM, DE ORGANISATIE EN HET WERK

21

3.1 Het Wetenschapsforum

Kernactiviteit

Binnen het Kennisplatform zorgt het Wetenschapsforum voor de correcte samenvatting en interpretatie van wetenschappelijke informatie. Zij borgt daarmee de inhoudelijke kwaliteit van de Kennisplatformberichten.

Tevens draagt het forum zorg voor het tijdig signaleren van wetenschappelijke ontwikkelingen via persoonlijke contacten en het nauwlettend volgen van media en congressen.

Bovendien zal het Wetenschapsforum expliciet signaleren welke kennislacunes er zijn en wat die betekenen voor het beantwoorden van vragen vanuit de maatschappij of vanuit de deelnemers.

De producten van het Wetenschapsforum zijn grofweg in drie clusters te verdelen:

- 1 Beantwoording van specifieke vragen binnengekomen via één of meerdere deelnemende organisaties;
- 2 Berichten over de maatschappelijke betekenis van onderzoek dat recent is verschenen;

- 3 Kennisberichten over gesignaleerde onderwerpen die maatschappelijk in de belangstelling staan. Voorbeelden hiervan zijn: 'Kinderen en mobiele communicatie' en 'EMV op het Werk'.

De leden en de voorzitter, prof. dr ir E. Lebet, van het Wetenschapsforum zijn door het Bestuur van het Kennisplatform benoemd voor de periode tot 31 december 2014. De leden komen uit de kring van de deelnemende organisaties en worden indien nodig aangevuld met andere onafhankelijke deskundigen van buiten. Het lidmaatschap van het forum en de werkwijze van het forum zijn in het procedureboek van het Kennisplatform EMV vastgelegd.

Het Wetenschapsforum zal in 2013 in het bijzonder aandacht besteden aan de wijziging van de EU richtlijn over bescherming van werknemers en het afronden van de actualisatie van het kennisbericht Hoogspanningslijnen (wordt 'Elektriciteit in en om het huis'). Verder wil het Wetenschapsforum – samen met het Communicatieforum – nadenken over de communicatie van wetenschappelijke informatie richting maatschappij.

Verder zal vanuit de deelnemers ook capaciteit beschikbaar worden gesteld om de activiteiten van het platform te kunnen realiseren. Deze wordt vergoed door het Kennisplatform voor zover de activiteiten niet vallen binnen de reguliere activiteiten van de deelnemers. Het Wetenschapsforum zal in 2013 aandacht besteden aan de mogelijke beïnvloeding van onderzoek door belangenorganisaties.

Verwacht wordt dat het Wetenschapsforum in 2013 drie maal vergadert en dat de leden twee maal bijdragen aan een denkgroepbijeenkomst. Voor 2013 wordt ook een gesprek gepland waarbij met klankbordgroepvertegenwoordigers en wetenschappers wordt ingegaan op hoe in de praktijk omgaan met onzekerheden, voorzorg en pogingen tot beïnvloeding door belanghebbenden.

3.2 Het Communicatieforum

Kernactiviteit

Het Communicatieforum heeft binnen het Kennisplatform een rol bij

de signalering van maatschappelijke vragen die vervolgens centraal staan voor het bepalen van onderwerpen voor publicaties. De leden van het Communicatieforum functioneren als schakel tussen het platform en de deelnemende organisaties en vormen een belangrijk klankbord bij de totstandkoming van de communicatiestrategie van het Kennisplatform.

Het forum zorgt voor het begrijpelijk formuleren van de samenvattingen en standpunten in de Kennisberichten, zodat deze voor burgers begrijpelijk zijn.

Tevens zorgt het Communicatieforum ervoor dat de verwoording dusdanig is dat deelnemers of andere organisaties ze gemakkelijk en eenduidig in hun eigen communicatie richting hun doelgroepen kunnen gebruiken. Het forum zal in voorkomende gevallen geschikte communicatiemiddelen selecteren en ontwikkelen om de informatie of standpunten onder de aandacht van de doelgroepen te brengen. Verder heeft het Communicatieforum de taak om er voor te zorgen dat het Kennisplatform zicht- en vindbaar is voor haar doelgroepen.

In 2013 gaat het Communicatieforum verder met de ingezette intensivering van de dialoog met de maatschappij. De afgelopen jaren is grote vooruitgang geboekt op het gebied van wederzijds begrip, denk hierbij aan de Denkgroep Elektrogevoeligheid en de consultatierondes van nieuwe Kennisberichten..

De leden en de voorzitter van het Communicatieforum zijn door het Bestuur van het Kennisplatform benoemd voor de periode tot 31 december 2014. De leden komen uit de kring van de deelnemende organisaties en worden indien nodig aangevuld met andere onafhankelijke deskundigen van buiten. De voorzitter van het Communicatieforum is dr. F. Woudenberg van de GGD Amsterdam.

Afstemming kan ook via e-mail of de elektronische werkomgeving (virtual office) plaatsvinden en samenwerking zal daarmee intensiever zijn dan alleen gedurende de momenten van samenkomst.

Verder zal vanuit de deelnemers ook capaciteit beschikbaar worden gesteld om de activiteiten van het platform te kunnen realiseren. Deze wordt vergoed door het Kennisplatform voor zover de activiteiten niet

vallen binnen de reguliere activiteiten van de deelnemers. Het lidmaatschap van het forum en de werkwijze van het forum zijn in het procedureboek van het Kennisplatform EMV vastgelegd.

Verwacht wordt dat het Communicatieforum in 2013 drie maal vergadert en dat de leden twee maal bijdragen aan een denkgroepbijeenkomst.

3.3 Bestuursactiviteiten

Alle aan het Kennisplatform deelnemende organisaties nemen ook deel aan het bestuur. Het bestuur wordt voorgezeten door de door de Staatsecretaris van I&M benoemde onafhankelijke voorzitter mr. dr. A.G.J. M. Rombouts, burgemeester van 's-Hertogenbosch. De leden van het bestuur zijn door de deelnemende organisaties voorgedragen en vervolgens benoemd door de Staatssecretaris van I&M.

Met de verlenging van de financiering van het Kennisplatform is vanuit het Rijk de nadrukkelijke wens geuit om te verkennen of het model van het Kennisplatform ook op andere terreinen kan worden ingezet. In 2012 is het bestuur op verzoek van de departementen I&M en EL&I in gesprek gegaan over de toepasbaarheid van de functionaliteiten van het Kennisplatform voor andere onderwerpen. Het streven is om in 2013 helderheid te krijgen over de wijze waarop het Kennisplatformactiviteiten na 2014 kunnen worden voortgezet.

Ook is door het Rijk verzocht te onderzoeken of er een mogelijkheid is om, indien aan de orde, het Kennisplatform na 31 december 2014 te continueren met andere financiering dan vanuit de rijksoverheid. De verkenning daarvan zal in 2013 worden voortgezet.

Verwacht wordt dat het bestuur in 2013 drie maal vergadert.

Het bestuur zal nadrukkelijk aanwezig zijn bij de Klankbordgroepbijeenkomsten. De voorzitter zit tevens de Klankbordgroepbijeenkomsten voor, neemt deel aan belangrijke bijeenkomsten van de fora en zal in voorkomende gevallen de media te woord staan.

3.4 Het platformbureau

Het platformbureau regelt de bedrijfsvoering, coördineert de totstandkoming van publicaties en doet de algemene communicatie, waaronder het beheer van de website. Medewerkers van de deelnemende organisaties kunnen tijdelijk worden toegevoegd aan het bureau. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het doorschuifstelsel, waarbij vanuit de deelnemende organisaties een meer ervaren kracht beschikbaar wordt gesteld/gedetacheerd en zij zelf (tijdelijk) uitbreiding verzorgen. Dit is tevens in lijn met de Kennisplatformgedachte, waarbij kennis blijft bij de deelnemers en niet wordt gecentraliseerd bij het bureau.

Voor ad hoc vragen en de voorbereiding van berichten over onderwerpen kan de algemeen secretaris ook een beroep doen op de overige kennis en capaciteit van de deelnemende organisaties.

Digitaal samenwerken

Het delen van kennis is een van de belangrijkste kenmerken van het Kennisplatform. In dit kader is voor platformdeelnemers een digitale werkomgeving gemaakt.

3.5 De samenwerking met de Gezondheidsraad

Het Kennisplatform werkt nauw samen met de Gezondheidsraad. Het Kennisplatform EMV en de Gezondheidsraad hebben daartoe werkafspraken gemaakt. De Gezondheidsraad heeft een wettelijk verankerde adviestaak richting regering en parlement. De Gezondheidsraad kent een Commissie Elektromagnetische Velden die ervaren is in het beoordelen van wetenschappelijke informatie. Het Kennisplatform overlegt waar het voor de goede en volledige maatschappelijke duiding nodig is met de Gezondheidsraad. Het Platform kan daarbij in reactie op nieuwe informatie of maatschappelijke vragen de Gezondheidsraad verzoeken om duiding, advies of nadere toelichting.

3.6 Werkzaamheden

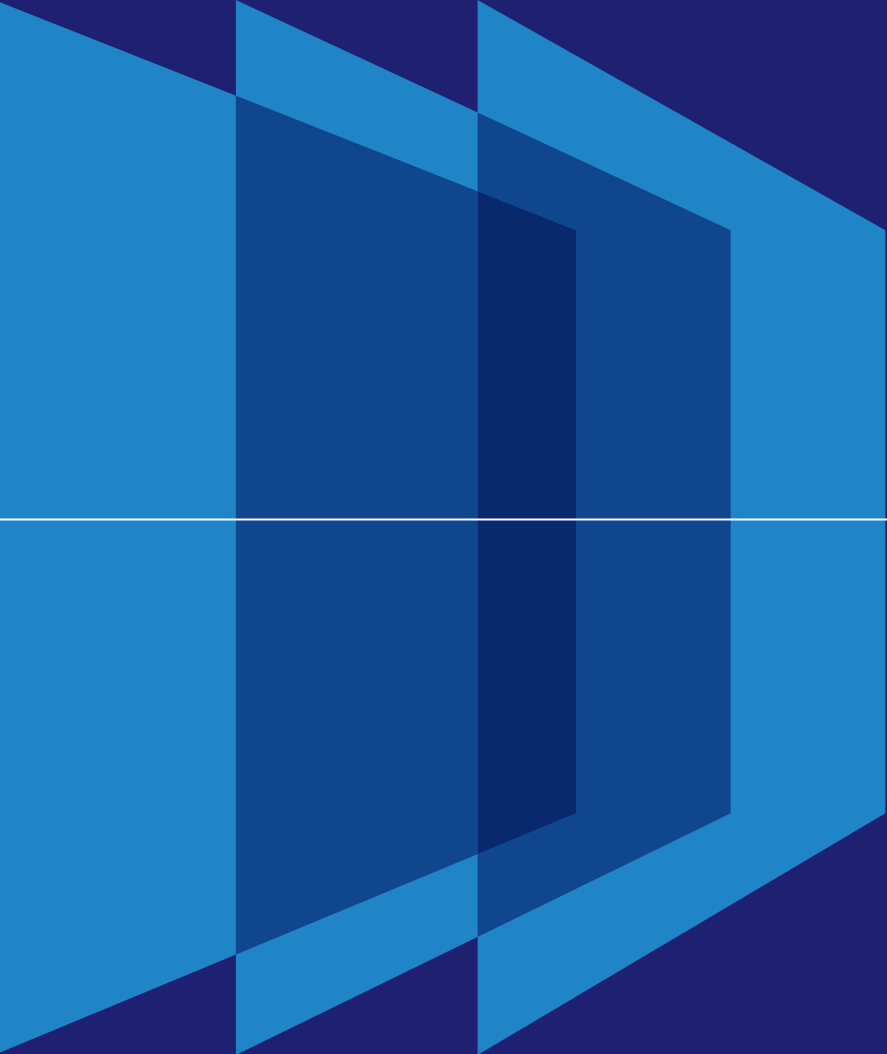
In de onderstaande tabellen zijn de belangrijkste voorgenomen werkzaamheden opgesomd die het Wetenschapsforum en het Communicatieforum uitvoeren in 2013. Een gedeelte van deze activiteiten zal worden uitgevoerd door de ondersteunende secretarissen van de fora.

Het Wetenschapsforum

a	Wetenschappelijke bijdrage aan de eerste indrukken over onderzoeksresultaten ZonMw programma en overige onderzoeken
b	Afronden en maatschappelijk bespreken van lopende Kennisberichten
c	Bijdragen aan 1 à 2 inhoudelijke Klankbordgroepbijeenkomsten rond onderwerpen
d	Het aanpassen en actualiseren van Kennisberichten naar aanleiding van wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen
e	Interactiesessie met het communicatieforum

Het Communicatieforum

a	Interactiesessie met het wetenschapsforum
b	Communicatief schrijven/redigeren van 2 à 3 berichten naar aanleiding van publicaties of onderwerpen op hoofdlijnen
c	Het aanpassen en actualiseren van Kennisberichten naar aanleiding van wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen
d	Schrijven/redigeren van teksten voor de website van het Kennisplatform
e	Ondersteuning schrijven/redigeren van mediaberichten
f	Bijdragen aan media-activiteiten
g	Bijdrage leveren aan de klankbordgroepactiviteiten
h	(ondersteunen) Vertaling van de brede Kennisberichten naar de specifieke doelgroepen. Vanuit Kennisplatform aandacht voor de vorm van de kennisoverdracht.
i	(ondersteunen) Organiseren bijeenkomsten voor GGD medewerkers en andere eerstelijns hulpverleners
j	Het ondersteunen van het actief uitdragen van de kennis uit het Kennisplatform
k	Ondersteunen van voorlichtingsactiviteiten die door een van de deelnemende partijen worden georganiseerd

Activiteitskalender 2013				
2013	Activiteit	Datum	Tijd	Locatie
januari	Klankbordgroep	10 januari 2013	13.30 - 17.30	's-Hertogenbosch
februari	Bestuursvergadering	7 februari	14.00 - 16.00	's-Hertogenbosch
maart	Communicatieforum	7 maart	14.00 - 16.00	Utrecht
	Wetenschapsforum	14 maart	10.00 - 12.30	Utrecht
juni	Bestuursvergadering	6 juni	14.00 - 16.00	's-Hertogenbosch
	Communicatieforum	20 juni	14.00 - 16.00	Utrecht
	Wetenschapsforum	27 juni	10.00 - 12.30	Utrecht
september	Klankbordgroep	26 september	10.00 - 16.30	's-Hertogenbosch
oktober	Bestuursvergadering	10 oktober	14.00 - 16.00	's-Hertogenbosch
	Communicatieforum	31 oktober	14.00 - 16.00	Utrecht
november	Wetenschapsforum	7 november	10.00 - 12.30	Utrecht

* Opmerking: De data zoals genoemd zijn in principe vastgesteld eind 2012. Voor elk van de activiteiten is onder voorbehoud één bijeenkomst meer gereserveerd dan dat er naar verwachting wordt gehouden. Dit omdat het moeilijk is om op een later tijdstip een extra bijeenkomst te beleggen.

In 2013 zullen er enkele bijeenkomsten zijn van de Denkgroep 'Hulp bij elektrogevoeligheid'.

5.0 BEGROTE FINANCIËLE DEKKING JAARPLAN 2013

31

In het Instellingsbesluit is bepaald dat het Kennisplatform jaarlijks aan de Staatsecretaris van I&M ter beoordeling voorlegt zowel het jaarplan als een begroting van inkomsten en uitgaven.

Hieronder wordt op hoofdlijnen de begrote financiële dekking van het Jaarplan 2013 toegelicht.

Het samenwerkingsverband Kennisplatform EMV wordt ondersteund door een klein bureau. Het Kennisplatformbureau is gehuisvest bij en wordt facilitair ondersteund door het RIVM te Bilthoven. Het RIVM brengt de kosten in rekening voor capaciteit, huisvesting en materiële zaken.

Het Bureau bestaat uit de Algemeen Secretaris, ir. Ronald van der Graaf met secretariële ondersteuning (0,9 fte). In 2013 wordt het Kennisplatformbureau inhoudelijk ondersteund bij de activiteiten van zowel het Wetenschapsforum als het Communicatieforum. Die capaciteitsbehoefte is geschat op 0,5 fte voor het Communicatieforum en 0,3 fte voor het Wetenschapsforum. De toegevoegde capaciteit wordt ter

beschikking gesteld door de aan het Kennisplatform deelnemende organisaties, die de daartoe gemaakte kosten vergoed krijgen van het Kennisplatform.

Voor de activiteiten van het Kennisplatform en in het bijzonder de fora worden regelingen getroffen met de aan het Kennisplatform deelnemende organisaties.

5.1 De Basisregeling Deelnemers

In artikel 8, derde lid, sub 1 van het Instellingsbesluit is bepaald dat, voor de inhoudelijke ondersteuning van het Kennisplatform, regelingen worden getroffen met de deelnemende instellingen voor beschikbaarheid, voor het beantwoorden van toonbankvragen, het (mede) voorbereiden van berichten, en voor deelname aan inhoudelijke werkgroepvergaderingen (verder te noemen: de Basisregeling). Vergoedingen vinden plaats op basis van nacalculatie.

In reactie op belangwekkende publicaties of belangrijke nieuwe technische of maatschappelijke ontwikkelingen op het terrein van EMV en gezondheid worden berichten opgesteld door het Kennisplatform. Om in voorkomende situaties snel te kunnen reageren, worden regelingen getroffen voor het opstellen van conceptbeoordelingen. De conceptbeoordelingen worden vervolgens besproken in de fora en vastgesteld door het bestuur. Verwacht wordt dat er twee beoordelingen van afzonderlijke publicaties worden uitgebracht in 2013.

5.2 Activiteiten in reactie op maatschappelijke signalen

In reactie op de maatschappelijke signalen, zoals gerapporteerd door de deelnemende organisaties en de leden van de Klankbordgroep EMV, stelt het bestuur halfjaarlijks de prioritaire onderwerpen van het Kennisplatform vast.

Voor organisatiekosten van Klankbordgroep EMV, bijeenkomsten, vergaderingen en publicaties is een stelpost van 25.000 K euro opgenomen.

Ter ondersteuning van de activiteiten onderhoudt het Kennisplatform een elektronische werkomgeving en een eenvoudige, publiek toegankelijke en goed vindbare website, die enerzijds de werkprocessen faciliteren en anderzijds de beschikbare kennis helpen ontsluiten. Voor het onderhouden van het inhoudelijke kennis- en afstemmingsnetwerk is het belangrijk dat (internationale) bijeenkomsten worden bezocht. Dit valt binnen de reguliere taken van de deelnemende kennisinstellingen. Hiervoor is geen reisbudget opgenomen.

5.3 Begroting 2013

Tabel 5.3.1: Overzicht begrote dekking middelen 2013

Jaarplan deel	Begrote dekking (in euro's)		
	2013	2012	2011
Bureau			
- Capaciteit en Huisvesting	190.000	203.000	190.000
- Materiële kosten Bureau	19.000	15.000	15.000
Ondersteuning Wetenschapsforum	95.000	95.000	115.000
Ondersteuning Communicatieforum	55.000	55.000	44.000
Voorzitter vergoeding plus onkosten	23.000	23.000	23.000
Organisatiekosten klankbordgroep EMV, conferenties vergaderingen publicaties	25.000	25.000	25.000
Reisbudget	0	0	0
Basisregeling deelname platformactiviteiten, toonbankvragen, voorbereiding berichten	205.000	204.000	205.000
Onderhoud elektronische werkomgeving en website	8.000	5.000	33.000
Kennisplatform na 2014 Verkenning (stelpost)	30.000	0	0
Additioneel gefinancierd	0	0	7000*
Totaal	650.000	625.000	657.000

* Bericht over de plaatsing van vier walradars bij Maastricht op verzoek van Rijkswaterstaat

5.4 Financiële bijdrage rijksoverheid en realisatie

Het ministerie I&M heeft voor de periode tot 31 december 2014 in totaal 2,6 miljoen euro subsidie verleend voor de activiteiten van het Kennisplatform EMV. De subsidie is verleend naar aanleiding van een onderbouwing dat jaarlijks een minimum van 650 duizend euro benodigd is voor continuering van de Kennisplatformactiviteiten. De in het Jaarplan 2013 beschreven activiteiten kunnen in essentie worden uitgevoerd binnen een jaardeel van de ter beschikking gestelde financiële middelen. De begroting voor 2013 is weergegeven in tabel 5.3.1.

Het Kennisplatform gaat verder op de in 2012 ingezette lijn van het uitvoeren van de basisactiviteiten. Deze lijn is destijds ingezet om een overuitputting van 2011 gedeeltelijk te compenseren in de begrotingen van 2012 - 2014. Indien dat vanwege het minimale basisbudget niet lukt zonder verlies van de maatschappelijke functie, en er geen aanvullende financiering wordt gevonden, dan houdt het Kennisplatform er rekening mee dat de activiteiten eerder dan 31 december 2014 moeten worden beëindigd.

Colofon

Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid is een samenwerkingsverband van RIVM, TNO, KEMA, Agentschap Telecom, de GGD'en en ZonMw.

Uitgave:

Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

Tekst:

Bureau Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

Vormgeving:

RIVM

Bilthoven, maart 2013

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.

www.kennisplatform.nl

